

KÜLÖNFÉLÉK.

Gróf Zichy János. A politika forgandósága megint a közoktatás élére állította, melynek három évig volt már vezetője. Akkor is, most is Apponyinak lett utóda. Kiemelkedő alkotásai nem voltak. Különös gondja volt az analfabéták oktatására. Az 1913. évi választójogi törvénnyel kapcsolatban az iskolai végbizonyítványokra vonatkozó rendelkezése erős nemzeti érzésére mutat. Első minisztersége alatt magvakat vetett el, most talán aratni fog, ha ugyan a nehéz politikai helyzet megengedi. Halára fogja kötelezni a magyar közműveltséget, ha a háborút alatt veszedelmes lejtőre jutott iskolát megint arra a magaslatra emeli, amely felé indult a béke idejében. Am erre a célra termő talajul meg kell teremtenie a tanítószág lelki világának nyugodtságát és megelégedettségét, mert enélkül áldott munka az iskola falain belül nem folyhat.

Gróf Zichy János közoktatásügyi miniszter programbeszéde.

Zichy János Egerben programbeszédet mondott, melyben körvonalozta kulturális programját. A népiskolákat szaporítani akarja s javítani. Több mint 10.000 egytanerős iskolája van az országnak, melyben nevelés egyáltalában nem folyhat, tanítás is alig. Szaporítani fogja tehát a tanítók számát, hogy emelhesse a kulturális nivót, hogy mindenki elvégezhesse a hat osztályt s részese lehessen a politikai jogoknak, melyekkel a választójogi törvényjavaslat felruhazza a nép széles rétegeit. A nemzetiségi vidékeken, ahol a magyarság érdekei megkövetelik, allamosítani akar. A tanfelügyeletet hatályosabbá fogja tenni, mert lehetetlennek tartja, hogy ma egy iskolára átlag egy látogatás jut évenként. A középiskolákra a háború nagyon káros hatással volt, mert igen sok tanárt vont el a harcokra, másfelől pedig azért, mert igen sok iskolát és internátust vont el hadicélra. Ezért az iskolákat fokozatosan rendeltetésüknek vissza akarja adni. A tanterületeket szaporítani szándékozik, a leánygimnáziumok tantervét revideálni, mert nagy a túlerhelés s a leányok fizikai fejlődése szenved. Az új egyetemi székhelyeken gyakorló középiskolákat szándékozik létesíteni s a leányközépiskolákat szaporítani, mert ezekbe nagy a torlódás. A fiú- és leányközépiskolák tantervét közelebb akarja hozni egymáshoz, hogy az átmenet könnyebb legyen s ezért amazok tervét is revideálni. A budapesti egyetemre közgazdasági fakultást tervez. A tanítói és tanári személyzet státuszrendezését minél hamarább végre akarja hajtani. Elődjének a

kath. autonómia és az 1848 : XX. t.-c. végrehajtására vonatkozó javaslatait magáévé teszi.

Károly király gyermeknyaraltatása. A kormány a király kezdeményezésére 80.000 magyar gyermeket szándékszik az Adria mellett nyaraltatni. Albázia, Volosca, Lovrana, Porto Roza vannak e célra tervbe véve. 30 főnyi csoportok mellett egy-egy felügyelőnő lesz s ezek mellett nagyobb fiú- és leánygyermekek segídkeznek. Minden 20 csoport felett egy másik felügyelő lesz. Felügyelőktől tanítókat, tanítónőket, tanárokat fognak alkalmazni. A nyaralás június 15-én kezdődik és szeptember végéig tart s így a tanerők kirendelése az iskolák tanulmányi rendjét nem fogja érzékenyen érinteni. A nyaraló iskolaköteles tanulók okt. 1-én iratkoznak be s ekkor tehetik le pótló vagy javító vizsgálatukat.

Hadi árvák ösztöndíja. Az Országos Hadigondozó Hivatal a jövő iskolai évre pályázatot hirdet a hadiárváknak és hadi rokkantak gyermekeinek adandó ösztöndíjakra. A pályázati kérvényt falukon az árvaszékhez, városokon a polgármesterhez kell benyújtani. Az ösztöndíj összege 4—800 korona. A kérelmet csak előírt űrlapokon lehet benyújtani, hiányosan kitöltött űrlapokat nem fogadnak el. A pályázat határideje július hó 1-je. A Hadigondozó egy szép gondolatot akar ezzel valóra váltani, azt, hogy a tehetség a mostoha körülmények miatt ne maradjon kiműveletlenül, ne zülljék el, hogy a hadi árva, ki elveszítette atyját, találja meg nevelése útját és fejlődésének minden lehetőségét. Most a tanítókon van a sor. Világosítsák fel a hadi özvegyeket és rokkantakat, hogy kinek van ilyen ösztöndíjra jogosultsága s adjanak utasítást a folyamodványok megírására.

Az erdélyi ref. egyházkerület ünnepe. Május 4—6. napjain tartotta közgyűlését, melynek kiemelkedő pontjai voltak Kenessey püspök emlékezetének megörökítése és az új püspök felszentelése. Az ünnepély e részei a Farkas utcai templomban folytak le s részt vett benne a püspök úr vezetése mellett egyházunk s kollégiumunk elég népes képviselője is. Kenessey emlékezetét dr. Ravasz László főjegyző újította fel az elhunyt nagy alakjához s a szónok országos hírű kiválóságához egyaránt méltó beszédben. Ravasz az élő szónak és az írásnak mesteri kezelője. Emlékbeszéde a magvas gondolatoknak gazdag tárháza s a finom, művészi stílusnak klasszikus példaképe. Valódi szellemi gyarapodás és legnemesebb lelki élvezet ilyen emlékbeszédet végig hallgatni. Másnap volt meg Nagy Károly püspök felszentelése, melyet Baltázár dr. debreceni püspök végzett. Beszéde olyan mint markáns megjelenése : keresve-keresi a jelzők antithesiseit, a 16. század hitvitázó irodalom patinás régi szavait. Eszmemenete mindig nemes és fenséges gondolatkörben mozog, de gondolatait követni épen keresett antithesisei miatt nem könnyű feladat. Az új püspök testben, lélekben meghatottan mondotta el mesterien iskolázott gyönyörű hangján beköszöntőjét és osztott áldást a gyülekezetnek. Ezután tisztelgések voltak,

melyeknek során egyházunk is megjelent. Lélekemelő volt az ünnepély hatása nemcsak a reformátusokra, hanem mi reánk is s e hatás alatt tisztelettel üdvözöljük az erdélyi ref. kerület új püspökét.

A VIII. hadikölcsön. Nyolcadikszor fordul a kormány a nemzethez a háború győzelmes befejezéséhez szükséges pénz előteremtésére. A mai nagy pénzbőség idejében kétségtelen, hogy az eredmény minden reményt és várakozást ki fog előgíteni. Hiszen népünk megismerte már, hogy ez a pénz gyümölesöztetésének legjobb módja. Nem ajándék ez a hazának, hanem a tőkének okos és biztos elhelyezése. Az eddigi hadikölcsönökkel szemben az az előnye, hogy készfizető papír, mellyel majd a leszerelés alkalmával tömérdek felszabaduló árut vásárolhatni. Nyugaton most folynak a döntő mérkőzések. És éppen most értesülünk, hogy dél-nyugaton megkezdődött győzelmes offenzívánk. Katonáink ott kinn a frontokon, mi idebenn a belső fronton hivatásunk szerint való munkával és tehetségünk szerint való hadikölcsön jegyzéssel járunk hozzá ahhoz a győzelemhez, mely sokat szenvedett és vértett édes hazánknak egy nyugodt, boldog jövőt biztosít.

Hadirokkant tanárok és tanítók alkalmazása. A közoktatásügyi miniszter a rokkanttá vált s iskolai munkára alkalmatlan tanárok és tanítókról gondoskodni kíván s pályájukat úgy óhajtja vezetni, hogy élethivatásuk eszmeköréből ki ne szakadjanak, hanem továbbra is a közoktatás és közművelődés térein munkálkodjanak. A kérelemeket a miniszterhez kell felterjeszteni. Csatolni kell a rokkantsági igazolványt, a minősítési ívet, a polgári illetményekre vonatkozó adatok kimutatását.

Köpeczi Deák Lajos Maros-Torda vármegye kir. tanfelügyelője, m. kir. udvari tanácsos, a III. oszt. vaskoronarend tulajdonosa, ref. kollég. gondnok életének 69. évében május hó 17-én Marosvásárhelyt elhált. Több szál fűzött bennünket tiszteletreméltó nemes alakjához. Lapunknak régi időtől fogva nemcsak előfizetője, hanem buzgó és szorgalmas olvasója is. Maroskőri elemi iskoláinknak jóakarató, barátságos ellenőrzője és felügyelője, aki élénk érzékkel volt a felekezeti oktatás nagymultú érdemei iránt s megértette azt az anyagi erőtlenséget, mellyel ezeknek a követelményekkel szemben küzdeniök kellett és kell. Kegyelettel őrizzük emlékét.

Sepsiszentkirályi Szent-Királyi Ferenc ny. m. kir. honvédeznedes, a Ferencz József-rend lovagja, a katonai érdemkereszt tulajdonosa, egyházi tanácsos, a székelykeresztúri főgimnázium felügyelő gondnoka, Udvarhely vármegye törvényhatósági bizottsági tagja június 4-én, életének 63 évében elhunyt. Nyugalomba vonulása után élénk részt vett egyházi és iskolai közügyeink intézésében s magas sugár katonás alakja mindenütt látható volt, ahol az atyák a valláserkölcsi élel építése céljából összeülekeztek.

Józsa Mihály ny. székesfővárosi tanácsjegyző június hó 9-én hosszas szenvedés után életének 69., boldog házasságának 35-ik évében Budapesten elhunyt.

Tompa irodalmi hagyatéka. Május 21-én bontották fel a premontriek jászóvári ebédlőjében Tompa irodalmi hagyatékát, melyet az irodalmi világ oly nagy kíváncsisággal várt. Takács Menyhért prépost megnyitó beszédet mondott, melyben ismertette a hagyaték elhelyezésének történetét, Tompa tevétezését a rend vezetőségével. A hagyaték *A fekete könyv* c. kéziratos kötet. Címe alatt ez áll: *Jegyzetek az emberekről, saját tapasztalatai után az igazsághoz szigorúan ragaszkodva írta Tompa M. 1868.* A kézirat emberi hiúságokról szóló anekdotákat, irodalomtörténeti vonatkozású feljegyzéseket tartalmaz. Így feljegyezte a feljelentő nevét, aki őt *A gólyához* c. verseért denunciálta.

Zoványi ügye. Zoványi Jenő a debreceni tud.-egyetem teológiai tanára és dekánja az egyetem reformációi ünnepélyén emlékbeszédet tartott, a melynek Kálvinra vonatkozó nyilatkozatai s egész szeileme illetékes körökben megütközést keltett. A hittudományi kar megtagadott e beszéddel szemben mindennemű szolidaritást s kimondotta, hogy ez alkalommal az évzáró ünnepélyen a dekán szereplését nem óhajtja. Zoványi felterjesztést intézett a közoktatásügyi miniszterhez s ebben arra kérte, ne engedje meg, hogy az egyetem teol. tanára egyszersmind kollégiumi igazgató is lehessen. E lépését úgy magyarázzák, hogy Zoványi a kálvinista szellem képviselőivel minden összeköttetést meg akar szakítani, hogy az egyetemet a ref. légkörből kiragadják s a tanszabadságot így biztosítsa. A tiszántúli ref. egyházkerület jun. 4. közgyűlésében ez ügyben a következő határozatot hozta: „Egyházkerületi közgyűlésünk a maga részéről is elítelvén Zoványi Jenő fölolvadásának a zsolttárokra, az újszövetségre s Kálvinra vonatkozó részét s általában az egész fölolvadás irányát és célzatát úgy az egyetemes keresztyénség, mint a magyar református egyház szempontjából s érdekeire nézve veszedelmesnek mősítvén, annak kiemelése mellett, hogy 1. a m. kir. kormánnyal református hittudományi kar fölállítására és fenntartására kötött szerződést; 2. az ilyen címen szervezett kar református jellegének megítélésére és elbírálására a magyar református egyház hivatalos képviselőjét tartja jogosítottnak: fölkéri a tiszántúli református egyházkerület és a debreceni református egyház részéről az egyetemi teológiai tanárok egyházi szempontból alkalmas és méltó voltának elbírálására alakított hármass bizottságot, nyilatkozzék abban a tekintetben, hogy Zoványi Jenő egyházi szempontból hittudományi tanszék betöltésére a történetek után is alkalmas és méltó-e? Egyben az ügyet az egyetemes konventnek, mint legfőbb tanügyi hatóságnak, a részéről esetleg szükségessé váló intézkedések megtétele végett, bejelenti. Végül mivel ezidő szerint lehetőnek látszik olyan megoldási mód, amely mellett a második

történelmi tanszék felállítása egyházkerületünk megterhelése nélkül lesz eszközölhető, egyelőre közgyűlésünk nem kíván e tárgyban érdemleges határozatot hozni.“ Zoványi a *Nyugat* június 1. számában „*Hittudomány és tanszabadság*“ c. cikket írt s ebben az álláspontjából folyó következményeket levonva, kimondja, hogy ő megértené s nem venné rossz néven ha egy ref. hittudományi tanár tudományos meggyőződése alapján pantheismust vagy materialismust hirdetne, elfogadná a pápai esalatkozhatatlanság tanát vagy a transsubstantiatiót tanítaná.

A fiatalok érdekében. Tóth János belügyminisztersége alatt egy rendeletet adott ki, melyben elrendeli a mozifilmek ellenőrzését és cenzurázását. Remélni lehet, hogyha a rendeletet erélyesen végre is hajtják, a mozinak a fiatal nemzedékre való mértélyező hatása a jövőben csökkenni fog. A budapesti főkapitány meg az erkölcsöt sértő falragaszok kifüggesztését tiltotta meg. A lapok egy része megbotránkozott e rendeletéken, melyeknek csak egy hibája van, az, hogy igen későre érkeztek.